

deu molers abtes e bons», doc. de 1354 (BABL v, 93); «lo senyor Josep Foixart, molers, B. de Maldà (Coll. B. V., 159). Molera. Molejador. Moleta (supra); moletejar; moletejador.

Esmolar [1372]: dicc. de Jacme Marc (*esmola* 401, *esmol* 1202) i en totes les formes conjugades: *esmola*, *esmol*, *esmoli*, *esmolà*, *esmolave*, en el *Torc.* d'Aversó (203, 1428 etc.); freqüent en JoMartorell: «Lo rey hermità portava una lança ab lo ferro ben *smolat*»; «cinc puntes de acer a taill de diamà, molt ben *smolades*»; «la lança o lances sien de 17 palms, sens roda ni altra maestria e a ferros ben *esmolats*»; «posàs en la cinta un petit coltell ben *esmolat*» (Ag. I, 57, 128, 199, 322); «*esmolar* lo ferro: acure; *esm.* los quexals lo porc: frendere», Busa-N. 1507 (C-v-4): «*esmolar* la d'la: acure secularm», OPou (*ThPu.*, 86); «*esmolar lo ferro, esmolar l'enteniment*», DTò. 1647; no en decaigué l'ús en els segles baixos, el veiem en la poesia popular: «son pare 'l punyal *esmola* / per poder-la traspassar», MilàF (*Romilo.*, 315.11), i «tanta gent, y ben disposta a no deixar ni'l bernís dels plats: tan *esmolades* duyan les dents», Valls Vicens (*Lo Seg.*, 21) que és fraseol. usual, com reconeix Bal.: «*esmolar les dents*: disponerse para una buena comida» (DBal.).

Fins avui segueix essent d'ús general, almenys en el Princ., i fins a l'extrem Nordocst: *azmulá* a la Vall Ferrera; «*esmola* ixa navalla: afila esa navaja» a Benasc (Ferraz, 55). No és usual en cat. central un *camí esmolat* per 'fressat', però sí en el Berguedà (Sagàs, 1953), a les Guilleries (1960) i potser pertot a muntanya del cat. or. («seguiu el camí més *azmulát*») i al capdavant ja està en germen en l'acc. d'*esmolar* (Belv.) o *esmolar-se* (Lab. 1839): «anar-se gastant alg. c. que frega ab altra o per lo molt ús que se'n fa». Com observa Fabra (*Gram.* 1912, p. 63) tot i ser derivat de *mòla* es pronuncia en present *esmolá* en català central, degut a la influència dels nombrosos verbs en -olar de -ÜLARE; i això ja és ben antic, car si bé JMarc posa *esmola* i *esmol* en rima amb mots com *rejòla*, *curridòla*, *vòla*, Aversó ja els col·loca pertot entre els «semisonants», com *scola*, *tremola*, *ganyola* (§ 203).

Hi ha hagut altres variants prefixals en concurrència. Car també s'havia dit *molar*: «la pedra de *molar*, wetzstain» en el *Voc. Cat.-Al.* de 1502 (lín. 1137). I més aviat *amol*, que és del Sud i de l'extrem Nord: «peira per *amulá*» a Formiguera de Capcir (1960); «rodar i 'mulát», frase feta en alguns punts del ross. (1959); en un sentit de 'donar una cosa llesta, bo i feta' o sentit anàleg, que deu ser creació del parlar de moliners i esmolets; també val., on té molt estès el *amol*-se el sign. figurat de 'sofrir un dany, aguantar-lo': «Els Pixavins valencians / són molt fins en sé que vòlen, / però quant no'ls té a conte / al primer qu'els ve l'amòlen», «la vòlen tota per ad ells, y els atres que s'amolen», «*amol*-se y pendre tila», MGadea (*T. del* Xè I, 181, 143, 332). Això també és cat. occid., almenys més enllà de la Noguera Pallaresa: «ja vos acompanyaria, però la pluja mox *amòle* molt», Escàs d'Assua (1964); i és clar que també s'usa en el sentit material i primitiu: *lez amolaôres* 'pedres afiladores'

sento, corrent pel terme d'Alacant (1963). *Esmola*. +*Esmolada* f. sembla que vol dir 'l'limadures de pedra esmolada (desgastada o triturada) usades per a tintures dolentes' 1387 (CoDoACA XL, 312, cf. a TENYIR).

Esmolador «sols passa un *esmolador!* / y'ns par cosa molt estranya, / com la entrada en Alemanya / de Carlos Emperador», R. de Vallfogona; «*esmolador*: acuminator», OPou (*ThPu.*, 163); i avui fins a l'extrem NO.: «ha arribau un *esmoladó* --- un afilador», Benasc (Ferraz, 56); *esmoladora*: «pedra *esmoladora*», Busa-N. (C-v-4); «la *esmoladora*: cotícula», OPou (*ThPu.*, 86). Fins avui encara el terme usual per a la pedra d'esmolar la d'la, a tot Cardós i Vall Ferrera (1932-4) i la Vall de Boi (1953). En molts llocs passa a ser el nom d'un tros de muntanya on es troba pedra de mola: així m'expliquen *La Zmoladóra*, nom d'una pala de muntanya de l'Estall de Montsec; però també en terra val.: *la Zmoladóra* noms de partides muntanyenques a Parcent i a Xaló.

Deriv. toponímics d'interès. Al Priorat hi ha *L'Azmolé*, entre Masroig i Bellmunt, on m'expliquen «lo terreny menja molt lo ferro (el de les eines de conreu) i hi feien moles» (1935); tot el vessant de Coll-Roig està fet, m'expliquen allí mateix, d'*azmolé*, roca compacta que no deixa passar l'aigua; «a aquesta pedra li diuen *azmollàre* perquè *ezmola* ferramentes», Lutxent (1962), amb una notable ll geminada: potser s'explica simplement per una contaminació de *molle* 'motillo', si bé no em sé treure del cap la idea d'un mossarabisme LAUSA MOLARIS 'llosa de moles' > **lauz-mollàre* amb *au* dissimilat en *a* (recordem els mossarabismes com *bolha* per *bola*, amb ll). Mot que segueix usual per l'Alt Aragó: *pedras royas ta zmolá* a SJ de Gistau; *la zmoladéra* 'la pedra d'esmolar la d'la' a Bielsa (1965); *esmoladura* «scobs ferri», Busa-Neb.

Esmolaire; *esmolall*, *esmolament*. *Esmolet*: era ofici propi de gavaigs, segons un romanç empordanès de c. 1795, MilàF (*Romilo.*, 173); anàlogament el Baró de Maldà: «en quant als pagesos, moços del camp y minyons de aquest rang, portan butins de cuyro, los cabells sueltos y algo erichats, de manera que los més pareixen *asmolets* o los que portan la marmota viva a ensenyar o la llanterna màgica» (*Excursions*, p. 147).

Immolar [1487], pres del ll. *immölläre* id., derivat de *mola* en el sentit translàtic de 'farina amb què empolvoraven les víctimes abans de sacrificar-les': «O Déu, com és digna d'alta recolència / del anyell sens màcula la figura sancta / qu' al poble judaic, sots obediència / manist que pre<n>guessen i, ab diligència, / a tu l'immolassen ---», Fc. Prats, a. 1487, JMBover, *BiEscrBal.* II, 159.41:5; *immolació*; *immolador*.

CRP.: **Capmol* degué existir amb el significat de 'deu o ullal d'on brolla l'aigua d'un rec de molins' (veg. supra *mola* 'molí'), judicant pel nostre baix llattí: «in territorio Barchinonensi, in terminio de castro Cervilione --- molinare vel molente molino cum suo *capudmolo* et suo rego et suas aiacencias, quiquid a molino pertinet», doc. de 921 (*Cart.* de St. Cugat I, p. 14), i en un doc. de Narbona atorgat per Carles el Simple, c. 910 al Monestir de Sant Anhan «et ipsos